RD-274

Hädda ja Abbi ramat

kust meie Ma rahwas õppetust saab, kuida innimenne äkkilisse surma ja mu häddda sees woib aidetud sada.

Siin tulleb ülleüldise tähhele panna: kui sa juhtud sesuggust innimest näggema, kes näitab surnud ollewad, [illegible]ni holega ja moistlikkult temmaga ümber, sest muido woib temma ärrasurra, kui ta weel ehk ellus on. — Keik rideb, mis temma ihho wahhest piggistawad, peab wäljatombama ja tedda ennast honesse, mis seal liggidal ehk ühte tuppa widama, kus ep olle sumbund haiso. Kandes sago temma pea ikka üllespiddi hoitud. Heida tedda parrema külje peale ja sada keik, kellel seal teggemist ep olle, temma jurest ärra. Abbi teggemisse jures käi helloste ja targalt temmaga ümber ja ärra jätta enne järrele, kui sa käige wähhemalt 4 ehk 6 tundi keik temma kallal saab katsunud. Kui se innimenne siiski ei põra ellama, siis kanna ommeti weel temma eest hoolt ja ärra salli mitte, et tedda kohhe mahhama etakse, waid murretse enneminne, et ta ühhe kambrisse jääb, kus ep olle wägga soe, kus head innimesed temma järrel waatwad ja soja riettega tedda kinnikatwad, senni kui Surno haisust tunukse, et temma tõest surnud on. — Kui jälle kegi abbi sanud, et temma jälle põrab ellama, siis seisko temma weel monned päwad wagga ja olgo kasin somisse ja jomisse polest. On üks tokter ehk wälsker liggimail, siis peab neid seddamaid kutsutama. Enne kui nemmad tullewad, woid sa sedda, mis nüüd õppetakse, keige holega temma kallal katsuda.

I. Kuida innimest peab ellusse aitma, kes uppund on.

Kui sa üht uppund innimest wee seest wäljatombab, siis hoia, et sa temmale wigga ei te. Wata hästi järrele, et kui tedda ärrawiakse, temma pea ei seisa allaspiddi. Kes üht uppund innimest jallopiddi ühhe penni ehk warna külge panneb rippuma, arwates et se temmale head teeb ehk waidi peäl tedda weretab, se teeb temmale kahjo.

1) Kui sa üht uppund innimest saad honesse winub, siis kuiwata temma ihho sojatud willase ridega, puhhaka temma su ja ninna rõggast ja katta tedda tekkidega, padjadega, soja liwa ehk pallawa tuhhaga, ehk pallawa sittaga laudast, nenda kinni, et temma silma näggo üksi katmatta jääb. Saab se soe liiw ehk mitga sa tedda kinnikatsid, ärra jahtunud, siis sojenda sedda weste ja panne temma ihho peäle, et se wähhe hawalt, sojemaks saab. Juhtub seäl üks suur ja lai pets ahhi ollema, mis leiwa teggemisse järrel weel kaunis soe on, siis woid sinna sedda uppund innimest ka senna ahjo peäle panna.
2) Ni pea kui selle uppund innimese nahk pehmeks ja temma ihho jälle wähhe hawalt sojaks lähhäb; kui temma rind kergib; kui temma silmanäggo hakkab likuma; kui temma süddamekoht hakkab tuksuma; kui temma mokkad punnaseks lõwad ning temma jallad hakkawad wärrisema; siis ära tedda jälle sojatud willase ridega ja temma jallad tallad harjaga, ja pea kange haisoga rohhud, kui on oärutud märeigast, sinnepit ja tougatud küüslauko temma ninna al.
3) Ühtlasse katsko üks teine tuggew ja terwe innimenne hinge selle uppund innimesse ninnase ehk temma suhho puhhuda. Sedda woib sel wisil tehha: pea temma ninna sõõrmed kinni ja puhhu tuggewaste ja hästi kaua temma su sise — ehk kui temma su kinni on, siis wõtta ühhe sulle ehk nisuguse pilliroo, mis kangrud polide al prukiwad, pista selle otsa temma ninna sõõrme sise, teist ninna sõõrmet pea kinni ja nüüd puhhu tuggewaste selle pilliroo läbbi
4) Siis on ka hea, kui sa temmale lusikaga wina hiljokeste su sisse kallad, nenda et ta üks ehk kaks su täit sestsammast winast saab. On üks prits ehk trehtel ka jures, siis woib se wiin ka sellega temma suhho sada pritsitud ehk kallatud. Ka se tulleb wahhest uppund innimesele kassuks, kui ta ühhe sullega, mis õlli sisse kastetud, temma kurko kuttistad.
5) Aja temmale pool wet ja poolwina Klisteriga taggant sisse.
6) Wõtta teekanno, teekatla ehk kaühhe puddeli, täida sedda weega, mis hästi külm on, ja lasse nüüd üllewelt kõrgelt sedda külma wet tilk hawalt selle uppund innimesse süddame kohha peäle tilkuda. Ep olle ka iggakord tarwis et temmale saab adrit lastud. Siis agga, kui uppund innimese silma näggo punnaseks ehk sinniseks lõnud ja kui temma werre soned wägga paisunud on, siis woib temma parrema käle adrit lasta ja ühhe talriko täie werd temmalt wõtta.

II. Mis innimesega tulleb tehha, kedda külm on wõtnud, nenda et temma näitab surnud ollewad.

1) Hoia, et sa tedda mitte soja tuppa ei wi waid panne tedda mahha rehhe alla ehk ühte kambri, mis ep olle kütta sanud. Katta tedda lummega kinni, ehk kui lund ei juhtu ollema, siis wõtta rättikud, kasta neid külma wee sisse ja panne neid temma peäle ni kaua, kui tunnukse, et ta ihho hakkab sojaks sama ja temma liikmed ennam kanged ei olle.
2) Üks tuggew ja terwe inninenne puhhugo temmale su ehk ninna sõõrmette läbbi hinge sisse, nenda kui enne 3ma numri sees on õppetatud, et uppund innimesse kallal peab sama tehtud.
3) Lasse külma wet ühhe puddeli seest üllewelt kõrgelt temma süddame kohha peäle tilkuda.
4) Nüüd woid sa keik temma ihho lummega oäruda ehk rättikuttega, mis külma wee sisse kastetud. Katsu ka ühhe õllise sullega temma kurko kuttistada.
5) Ni pea, kui tunnukse, et temma ihho üleültse ja ühhetasa hakkab sojaks sama, siis panne tedda wodi sisse ja lasse kaks innimest ihho allasti temma jure heita, et temma saaks sojendud. — On külm agga monned liikmed ärra wõtnud, siis peab neid lummega ehk rättikuttega, mis külma wee sees märjaks kastetud, kinni katma ja oäruma, ommeti nenda, et needsinnadsed liikmed wigga ei sa. Äkkilise soja eest pead sa neid wägga hoidma, sest se teeb suurt kahjo.

III. Kuida innimest peab ellusse aitma, kes üllespodud ehk kägistud on.

1) Leika tedda seddamaid mahha, agga hoia ennast selle mahha leikamise jures, et sa sedda innimest ei lasse raskeste mahhakukkuda. Kui ta mahha woetud on, siis peäsa keik temma rideb temma ümbert lahti ja wi tedda oue tule kätte, ehk ühhe lahti tehtud toa akna ette, et tuul temma peäl käib.
2) Pista ühhe sulle otsa õlli, pima, woi, ehk mu raswa sisse ja kuttiska sellega temma kurko ja pea kange haisoga rohhud, kui on oärutud märeigast ja tougatud küüslauko temma ninna al.
3) Lasse temma käele adrit, et werri rohkeste jookseb.
4) Puhhu temmale hinge sisse (nenda kui selle ramato kolmandama numri sees jo õppetatud on, et uppund innimesel peab tehtama) ja ripputa külma wet temma rinna ja silmanäo peäle.
5) Panne tedda põlwest sadik seäsma ühhe nou sisse, mis soja weega täidetud ja wee sekka panne sinnepit ehk tuhka. — Nüüd woid sa kannapersed, raudrohhud, kassepu lehhed ja muud kange haisoga rohhud keta ja rättikud selle rohho wee sisse kasta ja neid temma ümber kätte, reiette ja kõhho panna — ehk tedda ka soja wee sisse panna, mis mitte pallaw ei olle, sest se teeb temmale kahjo.
6) Tilguta külma wet üllewelt kõrgelt temma süddame kohha peäle, nenda kui jubba 6mas numris on õppetatud, et uppund innimesele peab sama tehtud.
7) Aja temmale klisteriga wet ja wina taggant sisse.
8) Kaßkah se willets innimenne hingama, siis anna temmale weel monned päwad wet mis ädikaga seggatud; jõhwikamarja sahwti ja meega seggatud on (kõlwa) ehk pettipima jua. Iggapäew woid sa temmale üksford wet ja wina taggant sisse aiada — nenda sammoti ka soja wet üksford päwas temmale walmistada, et ta ommad jallad selle sees peab. — Ka tulleb se temmale kassuks, kui ta esimeste päwadega iggapäw rohto sisse wõttab, mis tedda passandama ajab.
9) Need sinnised märgid, mis ehk temma külges on, peawad soja ädika ja winaga sama pestud.
10) Lapsokesi, kes on ärralähkastand, peab selsammal wisil katsma ellusse aidata, kui neid, kes üllespodud ehk kägistud on. Agga ärra lasse neile mitte adrit, waid selle asemel panne neile 4, 5 ehk 6 merrekaant kaela külge ehk kui neid ei juhtu ollema, siis woid sa lapse kukla tagga kuppo lasta. Saab se tehtud, siis panne nisuggust last kaelast sadik leige wee sisse seäsma ja panne oärutud märeigast ehk happo taignat sinnepi ja ädikaga, nartsudega temma jalla talla alla. Ärra wõtta ellades nõdra last ennese kõrwa sängi maggama, sest paljo lapsi on sel wisil ärra rõhhutud ja surma sanud.

IV. Kuida neile peab abbi tehtama, kes wingust ärralämmatatud on.

Hoia ennast sütte wingo ja keige pahha auro eest, mis touseb linna kuiwata misest ehk toresi puust — mis ka keldrid wälja ajawad, kus wärsket õllut sees on, — ehk mis tulleb müritud niiske wõlwide seest ning ka peldikutte seest. Ärra jä kaua ueste lubjatud tuppa ja wata hästi ette, et sa wärske heina pealeei heida maggama. Nende innimeste juresi, kes kaua ühte kohta jäwad, kus sesuggused pahhad aurud ehk kanged haisud on, leitasse ikka, et nende silmanäggo ja mokkad sinniseks lõwad ja et nende palle adrid on üllesaetud, nago ollekssid nemmad paiketanud. Nende nahha külges on plekkid ja nende kõht on paiketand nende liikmed kiskatse senna ja tenna ja nemmad näitwad nago surnud ollewad. Tahhad sa nüüd sesuggune innimesele, kes peldiko ehk mu kangeste haisewa augo sisse kukkund, abbi sata, siis peab se, kes tedda sealt seest wälja tombab, ühhe nartso mis ädika ehk wina sisse on kastetud, omma subho wõtma ja märjad rättikud enneše ümber pannema. Agga enne kui ta sedda teeb, pead sa katsma sedda pahha auro sealt ärrasata ja sedda te sel wisil: wõtta püsirohto ja süta sedda selle augo sees põlema, ehk lasse ka püsisiga selle Augo sisse. Sa woid ka monned õlle koud wõtta ja neid selle augo jures põlema panna. Ehk wiska monned ämbri täied wet ehk kustutamatta lubja senna sisse ja panne hästi tähhele, et üksi sellesuguse augo sisse ei lähhä, ennego sa nääd, et üks põllew künal, mis senna augo sisse mahhalastakse, ärra ei kustu. Sest kui se künal ärrakustub, ei tohhi üksi selle augo sisse minna.

1) Sada sedda ärralämmatatud seddamaid oue tule kätte, ehk ühte tuppa, kus tuul hästi läbbi puhhub, kui se ka talwesel ajal peaks ollema.
2) Lasse temma parrema käele adrit.
3) Winna külma wet temma wasto silmi ja panne nartsud, mis külma wee sisse on kastetud, temma ümber pea.
4) Puhhu siis hinge temma sisse, nenda kui sa sedda 3ma numri sees olled luggenud, et uppund innimesele peab sama tehtud.
5) Tilguta külma wet temma süddame kohha peäle, nenda kui sa 6ma numri sees olled kuulnud, et uppund innimesele peab tehtama.
6) Ni pea, kui temma südda hakkab tuksuma ja ello tunnukse taggasi põrawad (need sammad ello märgid leiad sa selle õpetusse seest, mis näitab, kuida uppund innimenne peab aidetud sama, teise numri sees) siis oärru tedda hellaste soja willase ridega ja nühhi harjaga temma jalla tallad.
7) Pea temma ninna al tougatud märeigast, sinnepit, ädikast, wina ja muud nisugguseđ haisewad rohhud.
8) Panne temma jallad leige wee sisse ja kalla wina ja sinnepit senna jure, et se wäggewamaks lähhäb.
9) Kui ühtegi ennam ei moobu, siis panne tedda ihho allasti parrema külje peäle ühhe mulla augo sisse ja katta tedda kergeste mullaga ühhe ka laiusse osa kinni, et agga silmanäggo lahti jääb — ja nüüd kalla ka külma wet temma pea peale.

Sellel, kes abbi sanud, peab happo jomaaega jua antama, moista wet ädikaga seggatud, ehk ka wet jõhwika marja sahwti ja meega seggatud, ehk jälle pettipima. — Wägga hea on ka, kui temmale klisteriga wet ja wina taggant sisse aetakse

V. Neid, kedda pitkne mahhalõnud peab katsma ellusse aidata nendasammoti, kui nende pärrast õppetud on, kedda wing ärralämmatas.

Kui kouke hüab, siis panne omma toa uksed ja aknad kinni ja ärra seisa seina na al. — Panne keik wastriistad, mis juhtuwad so ümber ollema — sedda rahha, mis so kalitsas on — kirwed ja muud raud ja wask riistad kõrwale — ärra astu warjo paika otsides, pu alla — ärra söida mitte kermeste hobbosega — tulle hobbose pealt mahha, kui sa temma selgas istud ja seisa temmast emal.

VI. Mis sellega tulleb tehha, kes hopi päh[illegible]sanud, nenda et temma näitab surnud ollewad.

1) Aja käridega temma juukse karwad peast mahha ja panne rättikud, mis külma wee sisse kastetud, temma ümber pea, ja te sedda ni kaua, kuni wälsker ehk tokter jouab tulla.
2) Lasse temmale adrit — panne merrekanid temma tinningi kohta ehk kõrwade tahha — ehk lasse temmal kuklas kuppo.
3) Panne temma jallad leige wee sisse.
4) Aja temmale klisteriga ädikast ja wet taggant sisse ja kanna hoolt et wälsker ruttuste tulleb abbi saatma.

VII. Kuida last, mis ilmale tulles nago surnud on, peab ellusse aitma.

Wata siin hästi ette ja anna keik moistlikko emma holeks.

1) Kui lapse silma näggo ja sinnine on; kui temma silmad peast wäljas seiswad; kui temmal sinnised märgid ihho külges on — siis leika kermeste temma nabba nõõrt läbbi et nattoke werd saaks jooksa. Seu sedda nabba nõõrt siis jälle kinni ja panne last leige wee sisse.
2) Kui jälle lapse silma näggo ja keik temma ihho kahwatand; kui temma liikmed nõrgad ja temma mokkad sinnised on, siis ärra lasse mitte werd jooksta, muido tappad sinna tedda ärra, kui temmal ka ello weel sees on, waid kanna enneminne hoolt, et lapse su keigest rõggast targaste ja moistlikkult saab puhhastatud ja panne siis last kõhholi, peaga allaspiddi, maggama, et keik illa ja rõgga parreminne temma su seest woib wälja jooksta. Saab se tehtud, siis panne monned sola terrad lapse kele peale ja pea tougatud küüslauko ehk märeigast temma ninna al. Sa woid ka külma wet temma peale purtsutada — ehk külma wet üllewelt kõrgest temma süddame kohha päle tilgutada, (nenda kui 6ma numri sees on õppetatud, et uppund innimessele peab sama tehtud) ehk ka hinge temmale sisse puhhuda, kui meie sedda ka 3ma numri sees olleme kuulnud, et uppund innimesel peab tehtama.
3) Nüüd tulleb se laps kuiwatada ja omma emma ehk mu nore ja terwe innimese jure wodisse panna. Pole tunni järrel peab se keik jälle temmaga tehtud sama, mis jo õppetatud on ja siis panne tedda leige wee sisse ja oäru tedda hellaste willase ridega ja jätta tedda siis rahhule.

VIII. Kuida sedda, kes alwatud on, peab aidetama.

1) On temma silma näggo punnane; on temma palle ja kaela adrid paisunud; seiswad temma silmad peast wäljas; tombab ta raskeste ja sure norrisemisega hinge, siis tulli se alwatus temmale temma pakso werre läbbi. Kui sesuggune haigus liajomisse läbbi tulnud, siis lasse temma käele üks ehk kaks korda adrit, nenda et werri rohkeste jookseb; ja panne rättikud, mis külma wee sisse kastetud, temma ümber pea ja murretse temmale leiget wet, et ta ommad jallad selle sees woib piddada. Ka se on hea, kui pimawet, mis kedetud kokkoläinud pimast saiakse, temmale klisteriga taggant saab sisse aetud. Agga enne, kui sedda keik temma kallal katsutakse, peawad rideb temma ümbert sama lahtipeästetud ja temma ise oue tule kätte widud.
2) Teiswisi tulleb nisugguse abbi sata, kelle ihho nõdder lodud on — kedda alwati pärrast sedda, kui ta rohkeste toito sai wõtnud, ehk kui ta alles somata olli ja kelle silma näggo kahwatand on. Nisugguse tulleb ohsendamisse rohto sisse anda. Pärrast sedda woid sa ühhe sullega, mis õlliga woitud, temma kurkus kuttistada ja kange haisoga rohhud temma ninna al piddada. Saab se tehtud, siis panne sedda suggust plaastrit, mis ihho katki wõttab temma kuklasse, ehk peneks tougatud märeigast temma kõrwade tahha. Ärra unnusta mitte külma wet temma süddame kohha peale üllewelt kõrgelt tilgutada, mis mitto korda jo olled kuulnud et uppund innimesel hea on, nenda kui se kues nummer õppetab — kallakihkeste wina temma suhho — ja aia temmale taggant klisteriga wet ja wina sisse. Ripputa külma wet temma peäle ja sada tedda oue tule kätte.

IX. Mis nendega tulleb ettewõtta, kes liaste wina jonud ja sellepärrast surma hädda sees on.

Te neile sedda, mis õppetati alwatud innimessele tehha, nenda kui esimesse numri seest leiad.

X. Sellel, kelle peale minnetus ehk nõrgastus tulnud, sada seddawisi abbi:

Anna ohsendamisse rohto sisse, kuttista seestpool kurko sullega, mis õlli, woi pima sisse kastetud, ja pea temma ninna all nisugguseđ rohhud, kel kange hais. Wi tedda tule kätte ja pritsi külma wet temma wasto silmi.

1800

XI. Mis peab teggema, kui hul koer innimest on hammustanud.

Et se wahhest teadmatta on, kas se koer, kes innimest hammustas, toeste hul olnud ehk mitte — sepärrast peab nisugguste hawadel, mis ärritamatta koer hammustanud, kermeste abbi sadetama, nenda kui nüüd õppetakse:

1) Olgo se haaw suur ehk pisoke, ehk agga üks kriips, siis peab ta kohhe soolweega, lehhelisse ehk kussega sama pestud. Se tulleb ka nisugguste kohtadega tehha, mis koer omma kelega illaseks teinud.
2) Polleta sedda hawa tullise rauaga, ja ärra lasse sedda mitte kinni minna, ehk ärraparrandada enne kui 6 nãddalat keigewähhemalt sawad mõda läinud. Sest sedda kaueminne se haaw lahti seisab, sedda enneminne woid sinna lota, et kuf keik mis siin õppetakse, wisi pärrast prugitud on, innimenne jälle woib terweks sada.
3) Tahhab se haaw kinniminna, süs polleta sedda kohta seddamaid jälle kumaks tehtud rauaga — ehk panne, kui haaw alles lahti on, nattoke penikest sola, peneks tougatud pippart, ninnatubbakast selle hawa sisse ja panne siis nartsoga, mis õlli sisse kastetud, ehk raswaga woitud, sedda hawatud kohta kinni.
4) Innimenne, kedda hul koer hammustanud, peab katsma rahholise melega olla, sest et hirm ja kartus temmale agga suremat kahjo teeb. Seisko temma siis paigal. Ärgo wihhastago ta ennast. Ta hoidko ennast pallawa ja külma eest. Temma sõgo ja jogo rohhest pima — agga ärgo prukigo mitte õllut, ja ei koggoniste mitte wina.

Wata, kui sa sedda teed, mis nüüd õppetatud on, süs woid sa innimesele, kedda hul koer hammustanud, abbi sata. Agga neist rohtudest, mis wahhest selle nuhtlusse wasto sisse antakse, ei woi mitte julgest üttelda, et nemmad ka tõeste abbi saatwad. Kui se waene innimenne jo hulluks läinud, siis ei aita innimese abbi ühtegi ennam. Katsu siis agga hellaste nisugguse ümberkäia ja hoia ennast, et ta sind ei sa hammustada, ehk et temma ülla sinüse ei putu. — Se riist, misga hullud lojukfed on surmatud, ja keif mis külge nemmad on putunud, peab sama ärrapõlletatud. Raudriista woid sa tulles hästi polletada, siis sünnib ta pärrast jälle prukida. Need wodid, padjad, rideb ja särgid, mis innimenne, kedda hulluft koerast hammustati, hulluft peast on prukinud, ärra wõtta mitte hoida, waid polleta neid kohhe ärra. On muud hullud lojukfed innimest hammustanud, siis peab keif se temmale sama tehtud, mis innimesel hea on, kedda hul koer hammustanud, nenda kui meie jälle olleme kuulda sanud.

XII. Mis nendega tulleb tehha, kes on juhtund surma rohto ehk kihwti sisse wõtma.

Hoia ennast, pima ehk muud nisugguft roga, mis happo on ehk pea happuks lähhäb, ühhe wast ehk tinnatud nou sees, ehk pottide sees, mis wabatud (klaseritud) on, kaua piddamast. Sest need road sawad selle lähhi innimesele surma, rohhuks. — Ärra pista ellades sühho nisugguseđ jured, marjad rohhud ja sened, mis sa ei tunne, sest neist woib sulle haigus ehk surm tulla.

1) Ons kegi kihwti nattokesse aia eest peland, siis sada tedda kohhe ohsendama. Se sünnib, kui sa sulle ehk omma sõbramega, mis õlutsers tehtud, temma kurkus kuttistad. On sul ohsendamisse rohto, siis on se weel parrem. Anna sedda temmale sisse. Hea on ka, kui sa temmale annad rohkeste leiget wet sullatud woiga, ehk leiget wet meega, ehk selget õlli jua, et ta rohkeste saab ohsendada.
2) On sest jubba hea tük aega, et kegi sedda surmarohto neland; on sesamma rohhi jubba ajand tedda rohkeste ohsendama — siis ärra anna temmale mitte ennam ohsendamisse rohto sisse, se teeb temmale agga kahjo, waid anna temmale kaera tango wet ja raswast joma aega tuggewaste jua. Sa woid nüüd tangud ja kannaperseđ weega kõrtiks keta ja kui se saab nattoke ärra jahtund, siis panne sedda rättikutte sisse ja mässi sedda rättikuttega temma ümber kõhho. Panne tedda ka leige wee sisse olladest sadik kuma.
3) Saab se surmarohhi innimest lämaseks ehk koggone hulluks teinud, nenda kui rebbase kakkud ja mürgid sedda kül wolwad tehha, siis anna temmale ohsendamisse rohto sisse, ehk muud jomaaega, mis ohsendama aiab, ja kui temma saab ohsendanud, siis anna temmale ädikast jua ja lasse temmale taggant Klisteriga sa wet sisse aiada. Pese tedda nüüd ädikaga ja ripputa ädikast kuma raua ehk kiwiga peale, et se aur temma ninnasse käib — wi tedda oue tule kätte ja katsu temma meelt jahhutada.

XIII. Mis tehha, kui kegi neidsuggusasjo ehk riisto alla nelanud, mis temmale waewa teggewad?

1) On need jämmedad asjad ehk riistad, kui on kulid, rahhatükkid ja muud sellesuggused, mis kegi neland, siis anna temmale ohsendamisse rohto sisse, ehk sada tedda ohsendama, nenda kui jõkka õppetatud on.
2) On innimenne üht noäla, kallarood ehk muud terrawad asjad neland, siis ärra anna temmale ohsendamisse rohto sisse. Se teeb temmale kahjo. Parrem on, kui sa temmale annad kaeratango ehk kedetud linna seemne wet, pettipima ehk õlli jua.
3) On innimesel üks jämme leiwa palloke kurku kinnijänud, siis katsu et sa sedda sõrmettega woid wäljatommata ehk aja tedda ädikaga, et se ohsendamisega wälja tulleb. Kui se ei aita, siis peab katsma, sedda kurgust allalükkata. Wõtta seks üht silledat ja sitket pajo witsa, seu temma otsa ümber pissut linnast riet ja lükka nüüd sellega sedda palloket kurgust alla kohto.
4) Kui se ei tahha alla minna egga wäljatulla, nenda et lükkatamine sel innimesel karta on; löõb temma silma näggo sinniseks; on temma werresoned paisunud, siis lasse temmale adrit — keda tanqud wega kõrtiks ja panne sedda tango körti, kui ta jo hakkab jahtuma, rättiko sisse ja temma ümber kaela ja katsu siis jälle sedda tükki, mis kurkus allalükkata.
5) On noälad, klasitükkid ehk muud terrawad asjad innimesel kurkus, siis anna temmale tango puddro ehk kedetud kartuhwlid sua.
6) On middagi innimesse kõrrise läinud, mis tedda aiab kõhhima ja muud wara temmale teeb, siis te pima ehk wet sojaks ja lasse tedda sedda soja aurt, mis pima ja wee seest touseb, hingega kurko tombada. — Anna temmale leiget jomaaega jua, kopputa ühtlasse temma selga ja kui temmal rettik kaela ümber on, siis peästa sedda lahti.

XIV. Kuida innimest peab aitma, kelle werri wolaste jookseb.

Werre jooksminne on üks surma haigus ja selle wasto peab üsinaste Abbi otsima, kui se haige nõdder on, kui temma silmanäggo ja uled kahwatand, kui ta kõrwad kummisewad ja minnesus temma peäle kippub.

1) Se innimenne, kelle werri jookseb, peab sama ühte külma tuppa widud. Panne tedda pitkali mahha ja aia temma ihho sirgeks; katta tedda keraste riettega kinni ja ärra anna temmale ühtegi muud, kui happut jomaaega jua ja wata hästi järrele, et ta paljo ei sa ligutada.

Jookseb werri wolaste hawast wälja, siis krapi noaga üht linnast ride tükki ja mis siis mahhatulleb, sedda kasta ädikaga märjaks ja panne sedda hawa peale. Sa woid ka hallis pabberit ehk ka ratta wõtta ja kui sedda ädika sisse olled kastnud, hawa peale panna.

3) Need kohhad, mis keige ennamiste werd jookswad, peawad kõrgemale heidetud sama, kui keik mu ihho, ja siis tulleb laia paelaga, mis adrilasimisse jures prukitakse, se koht peält hawa kinnisidduda.
4) Kui naesel pärrast lapse werri rohkeste jookseb, nenda et karta tulleb temma ello pärrast, siis kasta rättikud õige külma wee sisse ja panne neid temma ümber kõhho. On sul ädikast selle külma wee sekka panna, siis on se weel parrem. Sedda pead sa ni kaua prukima, kui tunned, et ta hakkab abbi sama. Jua woid sa temmale anda wet, pima ning jõhwika marja sahwti, mis wee ja meega seggatud on, agga panne hästi tähhele, et sesamma jomaaeg mitte wägga külm ei olle, sest se teeb temmale hädda.

XV. Polletamisesest.

1) Kui kegi ennast on polletanud, siis wõtta õlli, mis linnaseemnest on tehtud, ehk pima, ehk koort, ehk konnakuddo, ehk agga külma wet — kasta rättikut senna sisse ja panne nüüd sedda märga rättikut selle polletud kohha peale ja ärra lasse mitte kuiwaks jääa. On se polletud koht agga pisoke, siis panne lehma sitta temma peale.
2) On kegi ennast wägga hirmsaste polletanud, siis pannakse märjad rättikud, nenda kui õppetatud on, nende põlletud kohtade peäle; lasse temmale kohhe adrit ja anna külma, ommeti mitte wägga külma ja happut jomaaega jua.

XVI. Hawadest.

1) Kui haaw alles uus on, siis lasse pissut werd temma seest jooksta ja puhhasta sedda hawa keigest, mis senna sisse on tulnud.
2) Wauta selle hawa ared teine teise wasto ja panne ädikast ja wet, ehk ka wet üksi rättikoga selle hawa peäle ja wata hästi järrele, et rättik mitte kuiwaks ei sa. Saad sa sedda monned päwad pruknud, siis woid sa ädika asemel, õlli, mis linnaseemnest on tehtud, ehk ka muud raswa nartsoga hawa peale panna.

XVII. Kui üks like asemelt ärra ehk nikkastud on, ehk kui kegi rasket hopi sanud.

1) Hoia, et sa mitte ei lasse wäggisi wisil sedda nikkastant liket asemele panna. Arwad sa, et üks like on asemelt ärra, siis lasse agga pisust sedda liket tombada ja panne rättikud, mis külma wee sisse, wina ehk ädika sisse on kasketud, selle wiggase kohha ümber, ja ni pea kui rättik hakkab kuiwaks lõma, siis murretse kohhe teist märga rättikut temma asemel.
2) Kui se wallo wägga suur, siis wõtta soja wet, siis wina ehk ädikast, kasta rättikut selle sisse ja panne sedda märga rättikut nüüd selle wiggase kohha peale. Sa woid ka leiget õlli ehk sullatud raswa nende liikmete sisse oäruda. On like asemelt ärra, siis ei pea sa sedda mitte enne asemele pannema, kui wallo saab järreleannud.